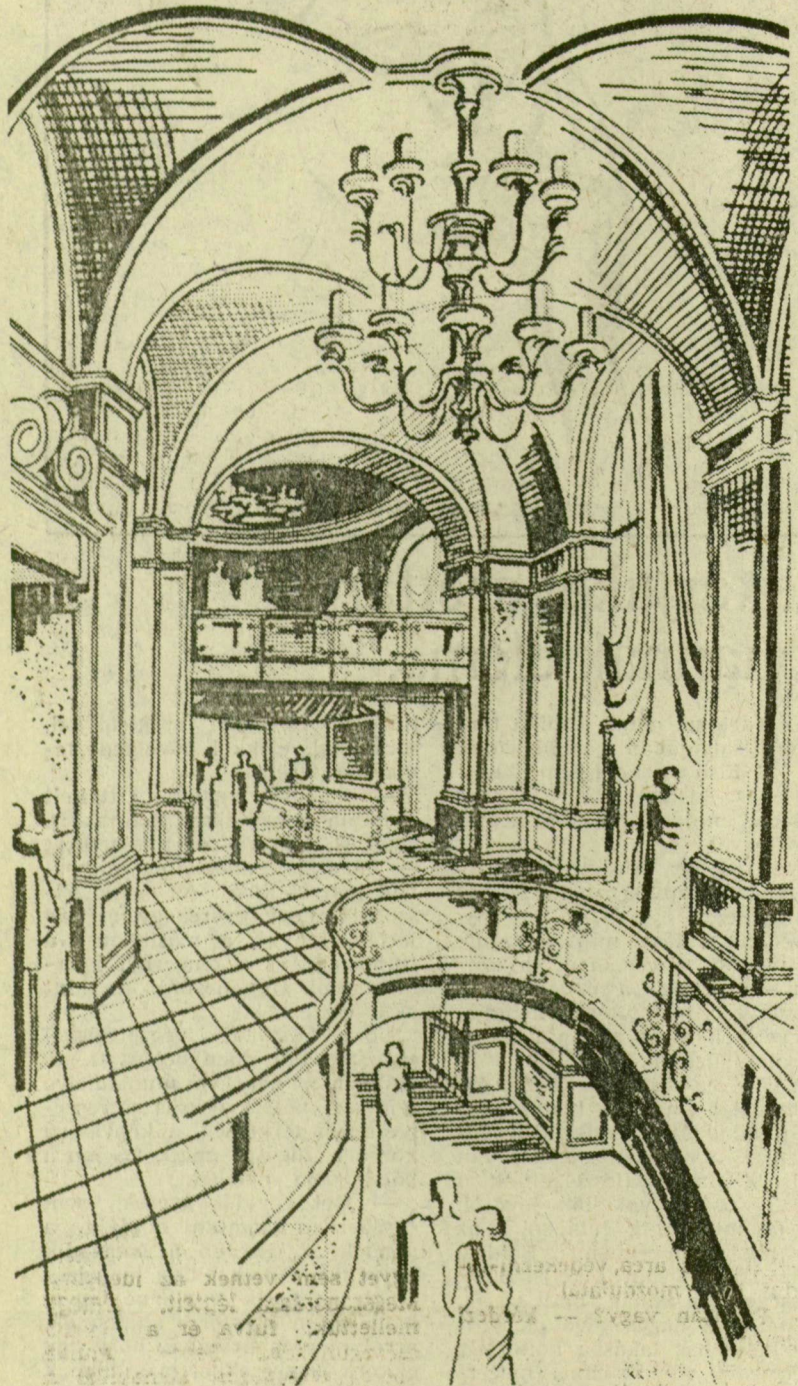

„...remélhetőleg
tetszik majd a nézőknek...”

Szekeres Mihály rajza az előcsarnokról

Sokat járt színházba. Nővére, sógora is színész lévén bejáratos volt Thália otthonába. Ott született-e meg benne az elhatározás, hogy ő pedig díszítőfestő lesz? Ezt sem lehetne csodálni, hiszen egy-egy színház-épület igazi csemegé a díszítőfestés mestereinek. Nos, hogy honnan eredeztethető-e a vágy, azt ma már nehéz lenne kibogozni. Mindenesetre tény, hogy az iparművészeti gimnáziumba felvették ugyan, de butorműves szakra. „Azután már belsőépítész akartam lenni, a műbútorasztalos vizsgámat azért mégis lettem.” A csepeli fiú, hogy ne kelljen naponta órákat utazni a Zugligetbe, felvételét kérte a kollégiumba. Akkor még előfordultak ilyen csodák: helybeli létere felvették. „Többé-kevésbé önálló lettem. Kaptam hát az alkalmon, hogy az egyik szegedi tervező vállalat tanulmányi szerződést ajánlott föl.” Így került Szegedre. Első munkája — „nagy szerencse az ilyen” — a Kigyó utcai Technika Háza belső tereinek fölöltötése volt.

„Persze, jártam színházba is. Nézőként ismertem a házat — eléggé vegyes emlékek-élmények fűznek hozzá. Ma is riaszt még a kép, amely a nézőt a földszinti ruhatárban fogadta. Vagy a lépcsőházakban, amelyek közül egyik-másik sehova sem vezetett. A színészklubot is említhetném.” Ekkor még persze nem sejtette Szekeres Mihály, a CSOMITERV belsőépítésze, hogy majd épp ő lesz, akinek a Szegedi Nemzeti Színház új (rekonstrukciós) belső ruházatát meg kell terveznie. Kényeszerre persze senki ne gondoljon, a feladat örömtelének bizonyult: „mindig izgatott, milyen lehet egy színésznek életteret tervezni”.

A nagyszínház bezárása, 1978 áprilisa után megkezdődtek az ilyenkor szokásos műszaki fölmérések, hiszen a tervezői munka nélkülözhetetlen előfeltétele az állapotfelmérő vizsgálódás. „Örök néhány felvételt — megdöbbentő élmény volt mindenki számára, aki közreműködött az épület föltérképezésében, hogy milyen szörnyű állapotok konzerválódtak évtizedeken át. Mást ne mondjak: a tűzoltók ott tanulmányozták, hogy mit és hogyan nem (lett volna) szabad üzemeltetni.”

A tervezés legfontosabb és sikeresen érvényesített szempontja az volt, hogy az épület őrizze meg eredeti stílusát, az úgynevezett közönségforgalmi részeken, a nézőtérben, előcsarnokban, társalgóban, de az üzemi szárnyakon teremessenek meg a legoptimálisabb feltételek ahhoz, hogy a színházi műhelymunka zavartalan legyen. S hogy miképp sikerült e kettős elvet érvényesíteni először csak a tervezői asztalnál, s lassanként már a valóságban is, hiszen a rekonstrukció a vége felé tart? A lépcsőházi zezugok eltüntetésével, a közlekedőutak áttekinthetővé tételével, a büfé, a ruhatár, a dohányzó, a társalgó új, s elegáns helyének megkeresésével, de úgy, hogy a sajátos Fellner-Helmer-féle hangulat ne csorbuljon, a fehér-arany-mélyvörös színhatás végigkísérje a nézőt az előcsarnoktól a zsölylvéig.

„A nézőknek a színházban a legfontosabb változtatásunk kellett — remélhetőleg tetszik majd a nézőknek a nagyobb kényelem.” Milyen szerencse, hogy a műbútorasztalos mesterfogásait kitanulta Szekeres Mihály: az új karszékeket majd az ő tervei alapján készítik el a Faipari és

Kiállítás-kivitelező Vállalatnál. „Persze mire az ember kiválasztja a vállalat anyagkolekciójából az elképzelésének legjobban megfelelő velűrbársonyt, s még talán abban a színben is, amire vágyott, sok tárgyalásra, utazásra, telefon- és telexüzemre, levelezgetésre kell időt szánnia.” És ez csak a szék meg a kárpitja!... Hol van még a textiltapéta, a páholyajtók, a képző- és iparművészeti alkotások egész sora, a padló- és falburkolatok, a világítótestek ezernyi gondja?

No meg a leendő lakók, a színházi dolgozók kívánságlistája! „Ez az, amitől nem szabad sajnálni az időt.” Ahhoz, hogy az üzemi szárnyak két szintjén mindennek és mindenkinek meglegyen a maga helye, sorra beszélni kellett az énekkari, zenekari, balettkari próbatermek leendő használóival. Csak az tudja megmondani, hogy kell egy fodrásműhelyt, sminkszobát berendezni, akiknek van ebben gyakorlati tapasztalata. Csak a színésztöltötlet tud hiteles választ adni az olyan kérdésekre, hogy hol legyen a cipők s hol a kalapok helye. „Nos, ilyen konzultációk után határoztam el, hogy konténerkocsit is tervezek, amelyre majd a jelmeztárban összekészítik a színész valamennyi ruháját, kellékét, s a liftből közvetlenül az öltözőbe tolhatják a kocsit.” A példák hosszan sorolhatók az egyedi tervezésű szabázasztaltól az ígazgatói iroda „kirakófaláig”.

Túl a csaknem öt esztendeig tartó tervezési folyamaton — „van olyan rajzom, amelyen 1980-as a dátum” —, s javában benne a belső munkálatok folyamatában, hogy számolna el az eddig elvégzettekkel? „Ha csak a színház adott volna munkát az elmúlt években akkor is azt mondanám: változatos, izgalmas feladat volt. Iltette dehogyan is volt: tart még most is, s egészen addig, amíg először föl nem megy a függöny. Egyébként akár át is költözhetnék a csomiterves műteremből a színházba, úgyis ott vagyok majd minden nap. És ott vagyunk még milyen sokan! Mert ugye nem gondolja, hogy a belsőépítész vagy akár az építész tervező magányos a munkájában?! Igazságtalannak is tartom, hogy a színháztervezők csapatából oly kevés reflektorfényt kap a statikus, a gépész tervező vagy az akusztikus. Hiszen nekik ugyanúgy szívügyük volt és lesz a Szegedi Nemzeti Színház, mint nekünk, akik gyakrabban lépünk a nyilvánosság elé. Azt remélem, a csapatmunkánk eredményét itélik meg majd a nézők. És higgye el, nagyszerű érzés arra gondolni, hogy ezt a színházat minden szegedi meg fogja nézni!”

Lapozgatás a város múltjában

Fejlesztési terv 1947-ből

Izgalmas kirándulásra invitált Takács Máté városi főépítész. Együtt lapoztuk fel a megsárgult dokumentumokat, Szeged felszabadulás után első fejlesztési terveit. Honnan indultunk, milyen „trambolinról” dobtantottunk az 1945-öt követő esztendőben? Azért is rendkívül érdekes dolog a régi feljegyzések között kutatni, mert 40 év távlatából már könnyebb eldönteni, hogy az akkori gondolatok között mi volt a korszerű, a lehetőségekkel és adottságokkal legjobban számoló törekvés.

Olvasóinkat is meghívom erre a kirándulásra. Kezdjük a terepszemlélt 1947. október 14-én, amikor a városi közgyűlés, a törvényhatóság, a mostani tanács elődje elfogadta a fejlesztési tervet. Takács Máté szerint a felszabadulás utáni első városfejlesztési koncepció bevezetője olyan kristálytisztán és közérthetően fogalmazza meg a városrendezés céljait és feladatát, amit a szakirodalom sem tudna különben. Ez a terv a korszerű városrendezés ismerveit színt készít, és koncepciójában nagyon sok megegyező gondolat található az 1979-es általános fejlesztési programmal, ami alapján Szeged jelenleg is épül.

Dénes Leó polgármester az előszóban előremutató megállapításokat tett: „A demokratikus társadalmi berendezkedésre vár az a feladat, hogy városunk mezőgazdasági és ipari jellegét egyaránt alapul véve tervszerű városfejlesztési politikával lehetőséget nyújtson, hogy városunk Dél-Magyarország gazdasági és kulturális központjává váljon.”

Az 1947-es terv azért is rokon a mai elképzelésekkel, mert úgy adott programot, hogy a város adottságaiból indult ki.

A következő fejlesztési terv 1952-ben született. Sokkal részletesebb, mint a 47-es, és húszesztendő távlatot vett figyelembe. Tizenkét fejezetre tagolódik, és részletes szövegelemzés mellett 59 térkép is megtalálható a hatalmas iratköteggben. A koncepcióra természetesen hatással volt az az általános politikai milió, ami szerint: Magyarország fejlett mezőgazdasággal rendelkező ipari ország. Az ipar fontosságából következik: egy olyan nagy városban, mint Szegeden, az ipari és lakóterületnek megegyező nagyságúnak kell lennie. Más direktíva nincs, illetve ekkor már Szeged „bűnös” város, és a határmentiség sem a legjobb ajánlólevél egy grandiózus fejlesztési programhoz. Hiába keressük a medencés kikötő tervét, már nem szerepel a programban. A terv legfőbb erénye, hogy az 1947-es elképzelésekhez hasonlóan a lehetőségektől vezette, határozza meg a fejlesztés irányát. Abból indul ki a tanács, hogy Szeged nagyváros, s ehhez a ranghoz megfelelő felfutásra van szükség. (A megyeszékhely ekkor még nem Szeged.)

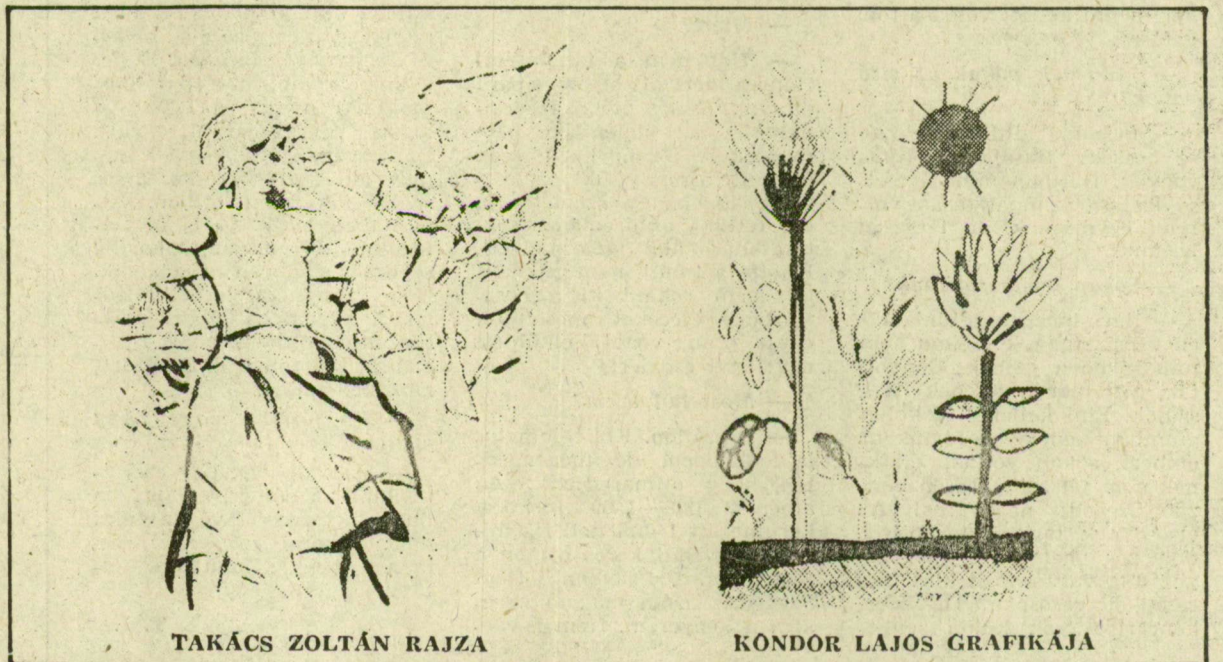
A városban 86 ezren élnek, és azzal számolnak, hogy húsz év alatt a lélekszám 102 ezerre növekszik. Ennek a népességnek 78 százaléka „emeletes beépítésre kijelölt lakókörzetben fog eloszlani”. Szó sem volt még akkor a házgyárról, de ez a megfogalmazás mintha előrevetítette volna a nagyvárosi lakótelepek képét. A területfelhasználásnál hangsúlyozott Szeged ipari és iskolaváros jellegének szem előtt tartása, valamint a sugaras és körgyűrűs szerkezetnek az őrzése. „A sugárirányú városfejlesztés a közlekedés és település kölcsönhatásának a leggazdaságosabb megoldását eredményezi.” Ezenkívül olyan egységes agglomerációs rendezési tervet gondolkodtak 1952-ben, ami számolt Széreg, Tápé, Gyáláret, Kiskundorozsma, Szentmihálytelek szerepével. Ekkor jelölték ki az iparkörzetet a Dorozsmai út és az E5-ös közötti területen. No és nem közbömbös a lakásépítés sem. A szakértők kimutatták, hogy húsz év alatt 10 ezer 300 szobára lesz szükség, ami 5 ezer 150 lakás felépítését jelenti. Természetesen nem kizárólag a többemeletes bér- és társasházakban akarták a szegedieket elhelyezni, hanem „különösen a sokgyermekes családok számára kívánatos földszintes család házakat létesíteni, amely célra a kis háztípi gazdasággal bíró lakókörzetek jönnek tekintetbe”.

Ezenkívül mennyi mindent szerettek volna megvalósulva látni, még felsorolni is hosszú. Három-négy vármegyére kiterjedő országkerületi tanács székház, a város négy kerületében egy-egy művelődési ház, Újszegeden művésztelep-alkotóház, a Rákóczi téren 3 ezer négyzetméteres úttörőház, színpaddal, Alsóvárosban, Felsővárosban és Rókuson utánjátszószínpad szerepelt a tervben. Ekkor mondták ki, kamaraszínházat és zenepalotát kellene építeni. Új könyvtárat is áldottak a Roosevelt tere, a mai öregek garzonja helyére. Kevésnek találták a SZUE medencéjét, nagyszabású fürdőfejlesztést terveztek. Fedett uszodát akartak építeni a Lenin körúton, nyitottat a Takaréktár utcában, az Ady téren, a rókusi tornaterem közelében és a Tompai kapu utcában. A Lechner téren műjégy-pályát lett volna, a mai Tarjánban pedig egy nyolcemeletes, ezerégyes kórházat akartak tétő alá hozni. A kórház köré egy magánházas lakótelepet terveztek.

Egy szuszra ennyit lehet elmondani a húsz évre méretezett városépítési programról, ami azért is érdekes, mert az első fejlesztési tervek között a legnagyobb volt. Néhány esztendő múlva, 1959-ben a koncepciót módosították. Aztán megszületett 1963-ban, majd 1968-ban egy újabb általános rendezési terv, de korunk gyermeke az 1979-es irányelvek szerint figyelni a városépítést. Mindegyik tartalmazott nagyon sok jó gondolatot, és végül is a megszüntetve megőrzés jegyében szorította ki az egyik ötletet a másikat, a gazdasági-társadalmi és politikai szükségserűségek, helyzetek és lehetőségek alapján. Ma azt is tudjuk, ez az élet rendje.

PÁLFY KATALIN

HALÁSZ MIKLÓS

TAKÁCS ZOLTÁN RAJZA

KÖNDÖR LAJOS GRAFIKÁJA